

РЕПУБЛИКА БЪЛГАРИЯ

ВИСШ АДВОКАТСКИ СЪВЕТ

ул. „Цар Калоян” № 1-а, 1000 София, тел. 986-28-61, 987-55-13,
факс 987-65-14, [e-mail: arch@vas.bg](mailto:arch@vas.bg)

Изх. № 1192

Дата: 19.11.2020 г.

ДО
МИНИСТЪРА НА ПРАВОСЪДИЕТО НА
РЕПУБЛИКА БЪЛГАРИЯ

СТ А Н О В И Щ Е

От
ВИСШИЯ АДВОКАТСКИ СЪВЕТ, с адрес: гр.
София, ул. „Калоян” № 4, **представяван от**
Председателя на Висшия адвокатски съвет адв.
Ралица Негенцова

Относно:

Проект на Закон за изменение и допълнение на
Гражданския процесуален кодекс, обявен за
обществено обсъждане на 05.11.2020 г., със срок
на обществените консултации до 19.11.2020 г.

Уважаема г-жо Министър на правосъдието,

На 05.11.2020 г. в Портала за обществени консултации на Министерски съвет strategy.bg беше обявен за обществена консултация проект на Закон за изменение и допълнение към Гражданския процесуален кодекс („Проекта” или „ЗИДГПК”).

На основания чл. 26, ал. 3 от Закона за нормативните актове, в определения срок за обществена консултация – до 19.11.2020 г., Висшият адвокатски съвет изразява настоящото становище по проекта, без то да претендира, че изчерпва всички бележки и предложения за необходимите промени в законопроекта.

I. ОБЩИ БЕЛЕЖКИ ПО ЗАКОНОПРОЕКТА.

Целта на електронното правосъдие е да улесни, унифицира и автоматизира процеса по администриране на делата, да ускори съдебното производство, да осигури достъп до актовете на съда и представените по делото документи в защитена информационна среда, като по този начин се създаде възможност и на съда, и на страните да работят дистанционно, в пълен обем, а от там - да се подобри и достъпа до правосъдие като цяло.

Без създаване на процесуални правила, които да уредят електронната комуникация между съда и страните и начина на извършване на процесуалните изявления на съда и страните в електронна форма, електронното правосъдие би било невъзможно.

Поради това Висшият адвокатски съвет принципно подкрепя законодателната инициатива за въвеждане на процесуални правила, обезпечавачи възможността за въвеждане на електронно правосъдие, но счита, че преминаването към електронно правосъдие трябва да почива на следните основни принципи, които не са спазени в предложения законопроект:

- **Поетапност на преминаването към електронно правосъдие** – в определен преходен период от време комуникацията между съда и страните се извършва паралелно в електронна форма и на хартиен носител, с преимущество на хартиения носител пред електронния при разминаване относно датата и съдържанието на връчените съобщения и призовки;
- **Наличие на функциониращ в цялост Единен портал за електронно правосъдие** (по долу само ЕПЕП), в който са качени в електронен вид всички дел в цялост. Електронно връчване на съобщения и призоваване, без възможност електронно уведомените или призовани страни веднага след получаване на съобщението да проверят делото в цялост по електронен път, няма да подобри достъпа до правосъдие, а значително би го затруднило и наред с това би застрашило правата на страните. Разпоредбата на чл. 360ж, ал. 1 от Закона за съдебната власт, която предвижда представените на хартиен носител документи да бъдат сканирани и качени в електронна форма, влиза в сила от 01.01.2021 г. Трудно, а и на практика невъзможно в големите съдилища, би било да се сканират образувани преди тази дата съдебни дела, особено ако са във въззивна или касационна фаза. Най-разумно би било да се сканират и създават в електронна форма само новообразуваните след 01.01.2021 г. дела. Поради това няма как да се въведе електронно връчване на съобщения от 01.01.2021 г. и няма как да се вменяват задължения за приемане на съобщения по електронен път на адвокатите, като пълномощници на страните преди да са създадени електронни дела и органите на съдебната власт да са изпълнили изцяло изискването на чл. 360з от ЗСВ – да осигурят на лицата, които имат право на това, сред които са и адвокатите, *на отдалечен, непрекъснат и безплатен достъп по електронен път до електронните дела;*
- **Осигурена възможност на адвокатите да извършват справки по електронни дела само въз основа на качеството „адвокат“.** Следва да бъдат отстранени всички административни пречки и трудности относно регистрацията в ЕПЕП при създаване на лични потребителски профили на адвокатите, да бъде опростена процедурата за регистрация и промяна в регистрацията и премахване необходимостта от регистрация по конкретно дело. Недопустимо е адвокатите да имат достъп до всяко дело само въз основа на качеството си адвокат (съгласно чл. 31 от Закона за адвокатурата) и чл. 77, ал. 3 от Правилника за администрацията в съдилищата (ПАС), а електронен достъп до дело да е възможен, само ако адвокатът е пълномощник и е направил допълнителна регистрация по конкретното дело и за съответната инстанция, защото подобно ограничение не само противоречи на Закона за адвокатурата и ПАС, но и по същество ограничава достъпа до съд на именно на адвокатите, без които

нормалното функциониране на съдебната система е невъзможно. Адвокатите трябва да имат достъп до всички дела само въз основа на качеството си адвокат, като за извършената справка по електронното дело, по което адвокат не е пълномощник, извършването на справка ще се отбелязва по електронното дело, както това се отбелязва по делото в хартиен вид по реда на ПАС.

- **Осигурена висока степен на сигурност в електронната комуникация между съда и страните**, която да изключва риска поради техническа неизправност на електронната среда да се стигне до загубване на процесуални права – например пропускане на срок заради ненадлежно удостоверяване на връчването ненадлежно удостоверяване на получаването на процесуалните изявления до съда; поради невъзможност да бъде възпроизведено в цялост или с всички приложения връчването съобщение; поради липса на възможност получателят на съобщението да направи възражение (защото не е точния адресат, защото не е пълномощник по конкретното дело или представителната власт е прекратена и пр.). При всички случаи е необходимо въвеждане на изрични правила, които да защитават страните при техническа неизправност на системата или техническа невъзможност за извършване на процесуалните действия в електронна форма¹;
- **Въвеждане на една единствена електронна среда за комуникация между съда и страните**, а не както е предвидено по три различни начина, със съответно три различни начина за удостоверяване на изпращането и получаването на съобщенията и книгата от и до съда, защото по този начин се нарушава принципа на равенство на страните в процеса;
- **Предвиждане на по-дълъг период на *vacatio legis***, относно задължението на адвокатите да се регистрират в ЕПЕП в разумен срок, но не по-кратък от една година и обвързването на задължителната регистрация в ЕПЕП с гарантиран достъп до електронното дело в цялост и възможност за избор на адвоката да посочи дали да бъде призоваван на посочен адрес или да бъде призоваван на електронен адрес. Задължителната регистрация по ЕПЕП да бъде обвързана със законодателна промяна, въвеждаща задължително представителство от адвокат по определен кръг дела, така както това е предвидено в Италия и Германия при всички дела с цена на иска над определен размер.

Без да са спазени горните принципи и да е изградена ЕПЕП в цялост, преминаването към електронно правосъдие крие рискове за страните в съдебното производство да пропуснат процесуалните срокове за упражняване на права поради несвоевременно връчване на съобщения или призовки или ненадлежно извършване на

¹ Примерите със „сривовете“ в електронните системи на Търговския регистър в първите години след въвеждането му бяха изключително чести, а сривът през м. август миналата година (2019 г.) доведе до пълна невъзможност за подаване на книга и извършване на справки търговския регистър за период от няколко седмици, което имаше значителни последици за много български търговци. Подобен срив в ЕПЕП би имал много по-сериозни последици, защото ще засегне правата на всички субекти у нас – гражданите, юридическите лица и държавата. Идентично е положението например с електронната система на НАП, която традиционно в първите дни на всяка календарна година е в техническа профилактика и изпращаните електронни уведомяния (например за сключени трудови договори) в периода на профилактиката, не могат да бъдат получени и обработени преди края ѝ. Несъмнено и ЕПЕП ще има периоди на подобна профилактика, като възможността те да не засягат пълната ѝ функционалност следва да бъде гарантирана и технически обезпечена.

процесуални изявления в електронна форма, а процесуалните срокове за страните са фатални.

II. ПО СИСТЕМАТИКАТА НА ЗАКОНОПРОЕКТА

Законопроектът предвижда изменения в множество разпоредби на ГПК, касаещи връчване на съобщения, като по този начин се създават твърде много процесуални правила за едни и същи случаи, а някои влизат в противоречие и с действащи към настоящия момент процесуални права, например новите разпоредба на чл. 38а и на чл. 41а са в противоречие с разпоредбата на чл. 42, ал. 4 ГПК.

По-удачно би било да не се правят изменения в общите разпоредби с оглед електронните съобщения, а да се създаде самостоятелна нова разпоредба, която да уреди връчването на електронен адрес – например чрез създаване на нов чл. 46а или 48а, озаглавен „*Връчване на електронен адрес*“. По този начин в една единствена разпоредба ще бъдат систематизирани всички правила за връчване на съобщения на електронен адрес, като същевременно следва да бъдат изменени с оглед електронното връчване чл. 50 (относно връчването на търговци и юридически лица), чл. 51 (относно връчването на адвокати) и чл. 52 (относно връчването на държавни учреждения и общини), които ще бъдат задължени да приемат електронни съобщения от съда. С оглед препращащата разпоредба на чл. 58 ГПК реда за връчване на съобщения ще важи и за реда за връчване на призовки, когато това става по електронен път.

Техническите правила в новосъздадената Глава Единадесет „а“ са изцяло излишни в един процесуален закон, какъвто е ГПК. Голяма част от разпоредбите в Глава Единадесет „а“ ненужно повтарят разпоредби от други нормативни актове (Закона за съдебната власт, от Наредба № 5 от 1.06.2017 г. за организацията и реда за водене, съхраняване и достъп до електронните дела и начина на съхраняване на доказателствата и доказателствените средства по делата, както и вътрешния оборот и съхраняването на друга информация, обработвана от съдебната администрация и от Наредба № 6 от 3.08.2017 г. за извършване на процесуални действия и удостоверителни изявления в електронна форма, приети от Висшия съдебен съвет), вместо да уредят подробно от процесуална гледна точка кога дадено съобщение се счита за получено от страната и кога процесуално изявление на страната се счита изпратено (а не получено) от съда, защото за процесуалните изявления на страната е важно не кога са получени от съда, а кога са надлежно изпратени от страната включително по електронен път, когато не се подават в рамките на работното време на съда (чл. 62, ал. 2 ГПК, респ. предлаганото допълнение на чл. 62, ал. 1 ГПК в законопроекта).

При наличие на уредба в АПК, касаеща електронното правосъдие, предстоящото създаване на уредба в ГПК за електронното правосъдие, предвид препращащата разпоредба на чл. 144 АПК към процесуалните правила на ГПК относно неуредените в АПК въпроси, вероятно ще доведе до разнопосочна съдебна практика в административното правораздаване.

III. ПО КОНКРЕТНИ РАЗПОРЕДБИ НА ЗАКОНОПРОЕКТА

1. По § 1 на Законопроекта, с който се изменя чл. 38 ГПК.

1.1. Разпоредбата на чл. 38 въобще не следва да се променя, тъй като той урежда връчването на адреса посочен от ищеца за призоваване на другите страни и задължението на страните да посочат например адреси за призоваване на свидетели, трети лица за представяне на документи и задължението на съда на кой адрес да връчи – първо на посочения, а след това на настоящ и постоянен, ако връчването на посочения е неуспешно.

Връчването по електронен път, както беше посочено, следва да бъде предмет на самостоятелна и отделна уредба в нова разпоредба в ГПК.

1.2. Ако това разбиране не бъде възприето, то считаме, че предлаганата промяна на чл. 38 е неясно формулирана и може да създаде проблеми в правоприлагането.

Предлаганата нова разпоредба на чл. 38, ал. 2 предвижда страната да има възможност да избере от два възможни варианта за електронно получаване на съобщения – чрез ЕПЕП или чрез квалифицирана услуга за електронна препоръчана поща.

Разпоредбата на ал. 3, обаче, предвижда и трета възможност за електронно получаване на съобщения – връчване на електронна поща, ако не са налице предпоставките по ал. 2, без да е ясно дали липсата на предпоставките следва да се дължи на липсата на направен избор от страната или на техническа липса на предпоставки за връчване по двата способа в ал. 2, респ. кой ще прави тази преценка – съдът или страната, която трябва да посочи електронна поща, за да се извърши връчване на съобщение по електронната поща при липса на възможност за връчване по ал. 2. Не може на страна да се „натрапи“ връчване на електронна поща при направен от нея избор за връчване чрез ЕПЕП или квалифицирана услуга за електронна препоръчана поща по преценка на съда, като в тези случаи винаги следва да се връчва по общия ред.

В този смисъл следва да се коригира и чл. 38, ал. 4 от проекта, доколкото в предлаганата редакция към връчване по общия ред (по настоящ и постоянен адрес) се пристъпва едва при „*невъзможност за връчване по предходните алинеи*“, което включва изчерпване и на трите варианта за електронно връчване: чрез ЕПЕП, чрез квалифицирана услуга за електронна препоръчана поща (предвидени в ал. 2) или чрез електронна поща (предвидена в ал. 3).

Предлаганата промяна в разпоредбата на чл. 38, ал. 2 създава и друг проблем – разпоредбата предвижда връчване по електронен път само на актове на съда („*Връчването на актове на съда може да се извършва на избран от страната електронен адрес...*“), което ненужно стеснява предметният ѝ обхват. Същевременно чл.38а, ал. 3 от проекта предвижда връчване на „*изявления, съобщения, призовки и книжа*“ и по този начин внася още по-голямо объркване при тълкуване на разпоредбите, като поставя въпроса могат ли на електронния адрес за връчване по чл. 38, ал. 2 ГПК да се връчват други съобщения, освен актовете на съда. Действащият ГПК, а и ГПК от 1952 г. (отм.) си служат с понятието „връчване на съобщения“ без да уточняват дали се касае за актове на съда, за връчване на процесуални документи на друга страна, получени от трети лица и пр. Затова е най-добре законодателят да се придържа към този утвърден подход и при уредбата на електронно връчване на съобщение – достатъчно е да се предвиди, че връчването може да се извърши на посочен от страната електронен адрес, без да се уточнява вида на акта, за да се отнася за всички съобщения, без да е необходимо да се изброяват с риск да се пропусне нещо.

Следва да бъде подчертано, че уведомяването за страните по електронен път, освен чрез ЕПЕП, не бива да се допуска, защото електронно връчване без връзка с електронното дело, на практика ограничава достъпа до съд, а оттам и правото на страната да участва в делото ефективно. За страната е важно да знае „какво има в кориците на делото“, а не само да получи съобщение по конкретно дело.

2. По § 2 на Законопроекта

2.1. ЗИДГПК предвижда създаване на нов чл. 38а „Задължение за посочване на електронен адрес“.

Разпоредбата е непрецизна и неясно формулирана, а ал. 1 изглежда и безсмислена.

Употребеното понятие „Лицето, което извършило процесуално изявление в електронна форма“, е неприемливо за процесуален закон. В процесуалния закон лицата, от чието име или срещу които се води делото, са страните, и именно те извършват процесуалните действия – лично или чрез представител, по общия ред или по предлагания електронен път. Поради това формулировката „лица“ е недопустима и следва да бъде заменена със страна.

Разпоредбата на ал. 1 е лишена от смисъл, защото по дефиниция извършването на процесуални действия в електронна форма предполага те да са извършени от определен електронен адрес (профил в ЕПЕП или електронна поща). Този електронен адрес получателят (винаги съда) узнава със самото получаване на електронното съобщение, така че няма нужда да се изисква посочване на електронен адрес (освен ако законодателят няма предвид друг адрес, различен от адреса, от който е извършено процесуалното действие в електронна форма), на който страната да бъде уведомявана за получаване на изявлението ѝ и за резултатите от техническата проверка. За страната е достатъчно да получи автоматично потвърждение за получаване на извършеното в електронна форма процесуално действие, а това изискване само ще създаде несигурност как, кога и на кой точно електронен адрес страната следва да очаква да бъде уведомена за удостоверяване на получаването на изявлението ѝ.

Разпоредбата на ал. 2 противоречи на ал. 3 и прави неясно разграничение между процесуално действие в електронна форма и процесуално действие в ЕПЕП, при положение че и чрез ЕПЕП се извършват процесуални действия в електронна форма. Ако законодателят е искал с разпоредбата на ал. 3 да предвиди, че когато страна по конкретно дело извърши процесуалното действие в електронна форма чрез ЕПЕП автоматично се съгласява за всички инстанции по конкретното дело занапред да получава съобщения в ЕПЕП, следва да го предвиди ясно, като наред с това даде възможност страната във всеки момент да заяви в последствие, че не желае занапред да ги получава съобщения по този начин. По тези съображения и предвид отпадането на ал. 1, е необходимо цялостно преформулиране на разпоредбата на чл. 38а.

2.2. На база на изложените съображения предлагаме следните редакции на разпоредбата:

„Чл. 38а. (1) С извършване на процесуално действие в единния портал за електронно правосъдие по конкретно дело страната се съгласява да приема електронни съобщения до приключването му във всички инстанции.

(2) С извършване на процесуално действие в друга електронна форма страната може да се съгласи да приема по конкретното дело електронни съобщения в производството пред съответната инстанция или пред всички инстанции до приключването му.

(3) Съгласието за приемане на електронни съобщения може да бъде оттеглено по всяко време.“

3. По § 3 на Законопроекта.

3.1. Проектът предвижда в чл. 41, ал. 2 да бъде променена и да придобие следната редакция: *„При неизпълнение на задължението по ал. 1, както и когато страната е посочила електронен адрес за уведомяване, но го е променила без да уведоми съда или е посочила неверен или несъществуващ адрес, всички съобщения се прилагат към делото и се смятат за връчени. За тези последици страната трябва да бъде предупредена от съда при връчване на първото съобщение“*

Въведената нова презумпция за редовно връчване при промяна на електронния адрес или при посочване на неверен или несъществуващ адрес (в които случаи на практика се касае за фингирано уведомяване), крие сериозни рискове за правата на

страните в гражданския процес. От една страна е възможно при технически неизправности или други причини (техническа несъвместимост между различни софтуерни програми, използвани за достъп до електронна поща, за блокиране на съобщения тип „спам“ и др.п.) изпращаните съобщения на съществуващ и верен адрес да не достигат до адресата му. От друга страна преди да се въведе санкцията за страната да се счита уведомена без реално да е уведомена (каквото ефект ще има предлаганата промяна на чл. 41, ал. 2), следва да бъде въведено и уредено задължение на страната да уведомява в определен срок съда за промяната на посочения електронен адрес.

Отделно от това последиците на „презумпцията“ за отсъствие от физическия адрес, настъпват едва ако страната отсъства повече от 1 месец от посочения по делото адрес и не уведоми съда за нов адрес. При електронният адрес презумираното „уведомяване“ на страната, посочила електронен адрес, до който тя няма достъп (поради технически или други причини), настъпва автоматично и веднага.

Предлаганата промяна не следва да бъде извършвана и разпоредбата на чл. 41, ал. 2 да запази сегашната си редакция и при невъзможност за връчване по електронен път (било когато посочения по делото електронен адрес е неверен, несъществуващ или променен от страната), да се пристъпва към връчване на съобщения по общия.

4. По § 4 на Законопроекта

ЗИДГПК предвижда създаване на нов чл. 41а, озаглавен „*Връчване чрез електронно съобщение*“.

Систематичното място на разпоредбата е сред начините на връчване, т.е. след разпоредбата на чл. 43 ГПК.

Разпоредбата е вътрешно противоречива както с оглед употребените понятия, така и с оглед урежданите правни последици. В ал. 2, в рамките на едно изречение, се използват едновременно понятията за „едноседмичен срок“ и срок от „седем дни“, което е предпоставка за противоречиво тълкуване и разнопосочна съдебна практика, а като резултат – застрашава интересите на страните по дела.

Правилото създава двойк режим за момента, в който съобщението ще се счита за връчено. При връчване чрез ЕПЕП, разпоредбата на ал. 2 фингира връчването в случай, че страната не е изтеглила акта в едноседмичен срок от изпращането на съобщението.

При връчване чрез квалифицирана услуга за електронна препоръчана поща (в хипотезата на ал. 3), съобщението се счита получено от датата на потвърждаването, като е предвиден единствено 7-дневен срок за страната да потвърди получаването на съобщението, но не е предвидена фикция за уведомяване, каквато съдържа ал. 2.

Наред с това разпоредбата не урежда връчването чрез електронна поща, независимо, че електронната поща е предвидена в предлагания нов текст на чл. 38, ал. 3 ГПК като способ за връчване, ако страната е посочила такъв адрес.

При всички случаи считаме, че ако страната не потвърди получаването на електронно съобщение, независимо от способа за изпращането му (чрез ЕПЕП или чрез квалифицирана услуга за електронна поща или чрез електронна поща), следва да се пристъпва към връчване по общия ред, без да съществува фикция за връчване.

Ако не се приеме подхода при невръчване по електронен път да се пристъпва към връчване по общия ред, то тогава срокът за потвърждаване на получено съобщение следва да бъде не едноседмичен, а двуседмичен. Също така следва да се предвидят специални правила при технически срив в системата ЕПЕП, неизправност или други проблеми, които пречат за безпроблемния достъп на потребителите или на част от потребителите, сроковете започват да текат отново след отстраняване на техническата неизправност.

Необходими са и правила (като част от разпоредбата за връчване на електронно съобщение), адресатът на електронно съобщение да направи възражение срещу редовността на връчването – например че не е адресат на изпълнението (връчва се на грешно лице, на грешен адрес, връчва се грешен акт и пр.). Липсата в проекта на подобни правила създава опасност страната, която е действителен адресат на съобщението, но не го е получила поради грешка в изпращането (независимо дали погрешния получател е потвърдил получаването или не е потвърдил погрешно адресираното съобщение и при предвидената фикция за уведомяване неполучилата съобщението страна се счита уведомена) да се счита уведомена, без да знае за водения срещу нея процес и да бъде обвързана от съдебно решение по дело, за което не е знаела и в което не е могла да участва.

5. По § 5 на Законопроекта.

ЗИДГПК предвижда изменение на чл. 42, ал. 3, като се предлага връчване чрез телефон, електронен адрес, телекс, факс или с телеграма когато връчването не е осъществено по друг начин, **но и в случаите на „бедствия, аварии и други непредвидими обстоятелства“**.

В разпоредбата е отпаднала предпоставката за прилагането ѝ „по изключение“, което в съчетание с бланкетната формулировка „*други непредвидими обстоятелства*“ създава изключителна опасност за разширително тълкуване и съдът да разпорежда призоваване по телефон, телекс, факс или телеграма и по електронен път и в случаите, в които страната не е дала съгласие да бъде уведомявана по електронен път.

Затова при всички случаи предпоставката за прилагане на разпоредбата следва да бъде „по изключение“ и да отпадне бланкетната формулировка „*други непредвидени обстоятелства*.“

Сегашната разпоредба на чл. 42, ал. 4, която предвижда кога се смятат връчвани електронните съобщения (с постъпването им в посочената информационна система), следва да бъде отменена, предвид детайлната уредба на връчването по електронен път със законопроекта.

6. По § 6 на Законопроекта

Законопроектът предвижда изменение на чл. 44, ал. 3 относно удостоверяването на връчването по електронен път.

Възприетият в предлаганата редакция механизъм на удостоверяване на връчването крие рискове за всички страни в съдебните прозивводства. Удостоверяването на електронното връчване е предвидено да става с копие от електронния запис от информационната система на ЕПЕП, а при връчване чрез квалифицирана услуга за ЕПП – с електронен запис, създаден от квалифицирания доставчик на удостоверителни услуги. При връчване чрез електронна поща – чрез запис за изпращане или потвърждаване за получаване.

И трите способа за електронно връчване (чрез ЕПЕП, чрез квалифицирана услуга за ЕПП или електронна поща) законът се дезинтересира дали адресатът е могъл да възприеме адресираното до него съобщение или не, от което произтичат и всички съществени проблеми на законопроекта.

При всички способности за удостоверяване на електронно връчване е необходимо да се предвиди активно действие на адресата, което да елиминира възможността без да е узнал съобщението (при негово бездействие) да започнат да текат процесуални срокове.

Така например много от ползваните софтуери за достъп до електронна поща автоматично нотифицират (уведомяват) адресатите на съобщенията за постъпили във входящата им поща съобщения, които те могат да получат като „известия“ едновременно

на различни устройства – мобилен телефон, преносим компютър, стационарен компютър, смарт часовници и пр., респ. софтуерът за получаване автоматично да потвърди получаването, но без възможност потребителят въобще да възприеме съобщението и то да достигне до него. По различни технически причини съобщенията могат да не достигнат до адресатите: заради антивирусни софтуери, спам филтри, обективна липса на достъп до интернет и пр., но съобщенията да бъдат отразени като нотифицирани. Нещо повече – много от ползваните софтуери позволяват създаване на съобщения, автоматично уведомяващи изпращачите, че адресатът отсъства в определен период (т.нар. auto reply „out of office”). Подобен автоматичен отговор на съобщение – чието съдържание всъщност сочи, че адресатът не е в състояние да възприеме съобщението, ще бъде отчетено в системата на изпращача като потвърждение на получаването и се постави началото на процесуалните срокове.

Поради това механизмът за удостоверяване на уведомяването при връчване по електронен път следва да бъде различен. Адресатите на електронно съобщение следва да получават единствено уведомление, че имат съобщение с данни за неговия изпращач (съответния съд), което да не съдържа никакви детайли по същество за случая (нито номер на дело, нито страни и пр.), като уведомлението ще съдържа генерирана препратка – линк, чрез която ще може да се достъпи самото съобщение с всички данни по същество. Чрез активно действие на адресата (следване на препратката, натискане на линка) ще се пренасочва към системата, адресатът ще има достъп до съобщението в неговата цялост и така от момента на активното действие на адресата недвусмислено ще се удостовери, че е получено въпросното съобщение и е могло да бъде възпроизведено. Възприемането на този механизъм ще разреши и проблемите, които поражда фикцията за връчване при липса на потвърждение, неяснотата от кой момент ще текат сроковете и пр. Защото ще е ясно, че има ли активно действие на адресата, което ще се отрази в системата на изпращача, едва тогава ще се счита извършено (и съответно удостоверено) връчването.

7. По § 7 на Законопроекта.

Законопроектът предвижда изменение на чл. 45, като след думата „представител“ се добавя „както и на електронен адрес“.

Разпоредбата касае „лично“ връчване и урежда кому се връчва (лично на адресата като връчването на представител е приравнено на лично връчване от изр. 2 на чл. 45), а не как се връчва. Затова добавянето на един от начините за връчване (на електронен адрес) в текста на тази разпоредба е несистематично и излишно, затова следва да отпадне.

8. По § 9 на Законопроекта.

Законопроектът предвижда промяна на чл. 51, уреждащ връчването на адвокат, като по същество се изключва всяка друга възможност за връчване на адвокат, освен чрез ЕПЕП.

Считаме, че разпоредбата е изключително рестриктивна и следва да бъде коригирана в няколко посоки.

На първо място, задължителната регистрация на адвокати в ЕПЕП, която законът предвижда, не може да изключи възможността адвокатът да избере като начин на електронно връчване на съобщения който и да било друг начин на електронно връчване – чрез квалифицирана услуга за ЕПП или електронна поща.

На второ място, проектът на практика изключва възможността адвокат да получава книжа по общия ред – на адреса на кантората или на всяко друго място, където той е по служба, каквато възможност предвижда чл. 51, ал. 1, изр. 1 ГПК към момента и

каквато е установената процесуална традиция у нас и във всички европейски държави, включително въвелите електронно правосъдие. Въведеното ограничение ще доведе до абсурдни ситуации, като например при явяване на адвокат в съдебно заседание или при физическа справка в съда, да не може да получи съобщение и книжа по делото, а да се налага същите да му бъдат изпращани електронно. При всички случаи е необходимо поне в преходния период (който да бъде удължен на минимум 1 година) да се предвиди възможност за връчване на адвокат и по досегашния ред.

Предлаганата възможност адвокатите да заявят определени периоди от време, в които да не получават съобщения (период на отсъствие), заслужава гореща подкрепа. Въвеждането на правило, че през този период съобщенията ще бъдат връчвани и ще се смятат връчени в първия ден след края на периода, на практика обезсмисля правото на почивка на адвоката, което привидно се гарантира от разпоредбата на ал. 2. Затова правилото следва да бъде, че всички съобщения, адресирани до адвоката в периода на заявено отсъствие, се считат връчени от потвърждаването на получаването им от адвоката, който след изтичане на периода на отсъствие е длъжен в двуседмичен срок да потвърди получаването на съобщенията. Следва да бъде отбелязано, че при възприемане на различен механизъм за удостоверяване на връчването по електронен път (каквото е предложен относно § 6 по-горе), този проблем би намерил значително по-лесно разрешение. Алтернативно е възможно да се предвиди, че ако след изтичане на определен период (например две седмици) след края на периода на отсъствие на адвоката, не бъде получено потвърждение, страната, чийто адвокат не е направил потвърждение, се уведомява по общия ред, включително по електронен път.

При всички случаи, обаче, в периода от 40 дни годишно не следва да се включват периодите, в които адвокатът е болен, защото отсъствието поради болест в рамките на година може да продължи повече от 40 дни или пък на практика да лиши адвоката от възможност да отсъства за почивка, само защото е бил болен 40 дни в рамките на годината. Периодите на болест на адвоката следва да бъдат заявявани в ЕПЕП и да бъдат и уредени отделно (и без ограничение за продължителността им) от периода на отсъствие.

Предвиденото в чл. 51, ал. 3 задължение на Висшия адвокатски съвет да уведоми ВСС за избраните от адвокатите електронни адреси за връчване следва да отпадне от проекта.

При положение, че с ПЗР на проекта за изменения в ГПК е предвидено задължение на адвокатите да се регистрират в ЕПЕП и в системата за сигурно електронно връчване по чл. 20, т. 1, б. „а“ от ЗЕУ, при която регистрацията адвокатът задължително посочва електронен адрес, няма как да се задължава ВАДвС да уведомява ВСС за избраните електронни адреси за връчване.

Висшият адвокатски съвет има задължение да поддържа единните адвокатски регистри (ЕАР) по ЗА, като посочването на електронен адрес от адвокатите при вписването им не е задължително, а факултативно². Отделно от това към момента немалка част от адвокатите имат регистрацията в ЕПЕП, в която са посочили електронни адреси, включително такива, които са различни от заявените и вписани адреси в Единния адвокатски регистри. Висшият адвокатски съвет няма информация за електронните адреси на всички адвокати, още по-малко за електронните адреси на

² Според чл. 6, ал. 1, б. „ж“ от Наредба №3 от 29 октомври 2004 г. на ВАДвС за водене и съхраняване на регистрите от адвокатските съвети информацията за подлежащите на вписване обстоятелства в регистъра на адвокатите се посочва в заявление съгласно приложение № 1 в полета, обединени в групи, както следва: „(...) по желание в поле № 8 „Електронна поща“ се посочва адресът на електронната поща на адвокатската кантора.“.

всички адвокати, които вече са или биха били регистрирани в ЕПЕП, поради което и разпоредбата на чл. 51, ал. 3 следва да отпадне.

Същевременно в проекта следва да бъде запазена, респ. съобразена със спецификите на проекта действащата разпоредба на чл. 51, ал. 3, която дава възможност на адвоката да уведоми съда при оттегляне на пълномощно и отказ от пълномощно. Премахването на този текст и липсата на механизъм за „възражение“ срещу електронното връчване, лишава адвоката от правни средства да уведоми съда за липса на представителна власт по делото, което ще увреди правата на страните по дела.

За избягване на всякакво съмнение категорично подчертаваме, че до въвеждането на напълно функциониращ ЕПЕП и изпълнение на задълженията на органите на съдебната власт съгласно чл. 360з, ал. 4 ЗСВ за попълване на електронните дела с всички документи и осигуряване на отдалечен достъп и извършване на справки по електронен път на адвокатите, не може да бъде вменено задължение връчването на адвокат да става единствено чрез ЕПЕП.

9. По § 11 на Законопроекта, с който се прави изменение на чл. 62 ГПК.

Предлаганото изменение на ал. 1 влиза в конфликт с действащата разпоредба на ал. 2.

Затова ако разпоредбата на ал. 1 се запази във вида, предложен в законопроекта (което е правилният подход), следва да се промени и разпоредбата ал. 2, като в края ѝ отпадне изразът „освен ако е подадена по електронен път“.

И двата предложени варианта на редакция на нова ал. 4 на чл. 62 намираме за неудачни. Разпоредбата на чл. 62 е озаглавена „Изтичане на срока“. Винаги, когато процесуалните действия се извършват „дистанционно“, т.е. при досегашната уредба по пощата, от значение за срочността на действието е кога е изпратено изявлението по пощата, а не кога е получено в съда. Същият принцип следва да бъде следван и при изпращане на изявления по електронен път.

Поради това вместо нова алинея 4, предлагаме разпоредбата на ал. 2 да бъде променена и да добие следната редакция:

„чл. 62, ал. 2. Срокът не се смята за пропуснат, когато изпращането на молбата е станало по пощата или по електронен път. Той не се смята за пропуснат и когато е подадена в друг съд или в прокуратурата в срока.“

Следва да се предвиди правило (било като част от чл. 62 или като нова алинея в чл. 61, който урежда спирането на срокове), че при регистрирано от ЕПЕП време, в което системата не оперира и не е напълно технически изправна, сроковете не текат. В този случай сроковете следва да бъдат удължени с толкова дни, в колкото дни регистрирана техническа неизправност на системата, респ. системата е била недостъпна или неоперативна, независимо от продължителността на периода на неизправност в съответния ден.

10. По § 12 и § 13 от Законопроекта.

Ново предвидените разпоредби на чл. 71, ал. 3 (с § 12) и на чл. 73, ал. 4 (с § 13) в частта за плащане на таксите по електронен път, систематично следва да бъдат част не от процесуалния закон, а в Закона за съдебната власт, който урежда задълженията на органите на съдебната власт по отношение на електронното правосъдие – глава 18а от ЗСВ, включително осигуряване на информация за гражданите и възможност за заплащане на такси по електронен път.

Тъй като държавни такси се плащат не само по граждански дела, е недопустимо в процесуалните закони да има правила за начина плащане на такси (по електронен път),

които следва да бъдат уредени по еднакъв начин за цялата съдебна система и да важат за всеки процес.

Разпоредбата на чл. 73, ал. 4 от законопроекта относно намаления размер на дължимата държавна такса при подаване на молбата чрез ЕПЕП, следва да бъде преформулирана, като срокът за довносяне на такса следва да бъде удължен, като предлагаме следната редакция:

„чл. 73, ал. 4. Когато искането за защита или съдействие е извършено в единния портал за електронно правосъдие, таксата по ал. 3 се плаща с 15 на сто намаление. При оттегляне на съгласието за връчване чрез единния портал за електронно правосъдие ищецът довнося пълния размер на дължимата държавна такса в едномесечен срок.“

Законодателят следва да прецени дали намалената такса с 15 на сто е достатъчна да стимулира електронното правосъдие. При въвеждането на електронното вписване в ЗТТРЮЛНЦ за да бъде стимулирано подаването на заявления по електронен път, таксите бяха намалени с 50 %. **Поради това намираме за по-удачно таксата в тези случаи да бъде намалена с по-голям процент – между 30 и 50 на сто спрямо размера на дължимата държавна такса.**

11. По § 14 на Законопроекта.

ЗИДГПК предвижда създаването на глава единадесета „а“ с чл. 102а – 102з, озаглавена „Процесуални действия и актове в електронна форма“.

11.1. Принципни съображения по § 14 от Законопроекта.

Висшият адвокатски съвет счита, че голяма част от правилата в новата глава Единадесет „а“ имат не правен, а технически характер, като отделно от това възпроизвеждат изключително непрецизно и избирателно част от разпоредби, които са включени в ЗСВ и Наредба № 6 от 03.08.2017 г. (като например чл. 102а, ал. 1 приповтаря на практика чл. 360а, ал. 1 ЗСВ и т.н.). Подобен законодателен подход считаме за напълно неподходящ (създаващ предпоставки за колизия и противоречива практика), като предметът на правна уредба в глава Единадесет „а“ сочи, че мястото на техническите разпоредби не е в ГПК, а в ЗСВ и подзаконовите актове по прилагането му. Процесуалният закон може да уреди с обща разпоредба възможността действията на страните да бъдат извършени в електронна форма чрез съответно допълване на чл. 100 ГПК, както и възможност съда да постановява актовете си в електронна форма, но други въпроси не могат да бъдат предмет на уредба от ГПК. Не може формите на процесуалните действия на съда и страните, извършвани в електронна форма, да бъдат уреждани по различен начин в различните процесуални закони, а следва да бъдат уредени еднакво за цялата съдебна система, в съответния нормативен акт – ЗСВ.

Законодателят се е опитал да дефинира понятието „процесуални действия в електронна форма“ в разпоредбата на чл. 102, ал. 2, но този опит не е особено удачен, а наред с това противоречи на утвърдените понятия и институти на процесуалното право, както и на дефиницията, дадена в § 1, т. 17 от ДР на ЗЕУ.³ Съдът не упражнява процесуални права както при постановяване на актове в електронна форма, така и чрез извършване на процесуални действия в електронна форма (например при електронно връчване и призоваване), а изпълнява процесуалното си задължение да даде на страната исканата защита и съдействие (чл. 2 ГПК).

³ Съгласно § 1, т. 17 от ДР на ЗЕУ "Предоставяне на услуги чрез електронни средства" е предоставянето на услуги, при което всяка от страните използва устройства за електронна обработка, включително цифрово компресиране и съхраняване на информацията, като услугата изцяло се осъществява чрез използването на проводник, радиовълни, оптически или други електромагнитни средства.

Изключително внимателно трябва да се процедира при отговора на въпроса в каква форма ще бъдат постановявани актовете на съда и предвижда ли се период, в който ще бъдат действащи както досегашната форма на постановяване на актовете му (на хартия), така и електронна форма. Предложенията в тази глава не дават отговор на този важен за правата на страните проблем.

11.2. Конкретни предложения по въпросите, уредени в § 14 от Законопроекта.

Считаме, че като част от ГПК следва да останат само тези разпоредби от глава Единадесет „а“, които касаят възможността съда да извършва процесуални действия в електронна форма, като главата бъде озаглавена „Процесуални действия на съда и актове на съда в електронна форма“.

Възможността за извършване на процесуални действия от страните следва да бъдат уредени в сегашната глава Единадесет „Процесуални действия на страните“, като:

- Се създаде нова алинея 2 в сегашния чл. 100 ГПК със следното съдържание:

„чл. 100, ал. 2. Страните могат да извършват процесуални действия и в електронна форма, освен ако поради естеството им или по силата на закон това е невъзможно.“

- Се създаде нова разпоредба на чл. 102а със заглавие „Електронни изявления до съда“.

Чл. 102а. Когато изявлението до съда по чл. 102 е направено в електронна форма, се подписва с квалифициран електронен подпис.“

По този начин ще важат всички правила за писмените изявления и за изявленията в електронна форма, респ. общото процесуално задължение на съда по чл. 101 ГПК ще важи и за проверка редовността на изявленията в електронна форма.

Освен принципните възражения срещу включването на цялата нова глава единадесет „а“ и конкретните предложения по-горе, следва да бъде отбелязано и следното:

Разпоредбата на чл. 102г, ал. 1 предвижда да се извършва техническа проверка на действие в електронна форма единствено „при наличие на технологична възможност“, като страната се уведомява на посочения електронен адрес при технически нередовности. Доколкото техническата проверка е предвидено да включва и проверка освен на технически въпроси (електронен форма на изявлението, липса на вируси и програми за разстройване на дейността, големина на файла), и изключително важния въпрос за идентифицирането на страната (чл. 102а, ал. 1, т. 4), **такава технологична възможност следва да съществува винаги**. Задължението за въвеждане на електронно правосъдие включва и задължение да се поддържа такава технологична обезпеченост, която да прави възможно във всеки един момент и винаги да се проверява редовността на извършеното в електронна форма действие и най-вече да се идентифицира страната, която го извършва. Ако не съществува технологична възможност за техническа проверка на извършеното в електронна форма действие, на страната следва да се даде възможност за ново извършване на действието – било в електронна форма, било по общия ред, като сроковете за извършване на съответното действие (чиято проверка не може да бъде извършена) се считат възобновени от уведомяване на страната (предвидено в чл. 102г, ал. 2), че поради технически нередовности не може да се извърши техническа проверка на извършеното действие в електронна форма.

12. По § 15 и § 17 на Законопроекта, с които се променя разпоредбата на чл. 127, ал. 1, т. 2 ГПК и разпоредбата на чл. 131, ал. 2, т. 2 ГПК - относно съдържанието на исковата молба и съдържанието на отговора на исковата молба.

Предлаганите промени задължават ищеца и ответника да посочват и електронен адрес чрез включването му в данните, чрез които страните се индивидуализират, но нарушават принципа за равенство на страните в процеса. За разлика от ответника, който може да прецени дали да включи в отговора си „заявление дали желае връчване на посочения електронен адрес“ – т.е. може да избере начин на връчване, за ищеца не е предвидена подобна възможност, без впрочем да е ясно дали с простото посочване на електронен адрес в исковата молба ще се предполага и дадено съгласие за връчване на този адрес.

13. По § 16 от законопроекта.

Предлаганата нова алинея 7 на чл. 129 съдържа грешна препратка, като трябва да препраща към чл. 73, ал. 4 ГПК, а не към ал. 5.

14. По § 18 - § 29 от Законопроекта, с които се предвиждат изменения в заповедното производство, производството по издаване на изпълнителен лист и изпълнителното производство.

Считаме, че предлаганите промени не могат да бъдат подкрепени.

В разпоредбите е направено разграничение между издавани на хартиен носител актове в хода на заповедното и изпълнителното производство, както и в производството по издаване на изпълнителен лист, и актове, издавани в електронна форма, включително изпълнителен лист и заповед за изпълнение в електронна форма.

Когато документът е предвидено да бъде издаден в един единствен екземпляр – каквито са заповедта за изпълнение и изпълнителният лист, при това в електронна форма, не е необходимо да се прави каквото и да било „отбелязване“, когато съответният документ е издаден в електронна форма, защото самото издаване на документа в електронна форма представлява електронен запис в електронното дело по смисъла на чл. 360з, ал. 2 от ЗСВл.

Недопустимо е ограничението, въведено от проекта в чл. 409а ГПК до изпълнителният лист, издаден в електронна форма да има само взискателят и съдебния изпълнител. Длъжникът и неговите правоприемници, както и лицата, срещу които изпълнителният лист има действие по чл. 429, ал. 3 ГПК, следва да имат достъп до изпълнителния лист, за да могат да упражняват процесуалните права срещу незаконосъобразно принудително изпълнение. Самата идея длъжникът да няма достъп до изпълнителния лист, издаден в електронна форма, противоречи не само на основни процесуални принципи (защото несъмнено длъжникът има достъп до хартиения изпълнителен лист и няма как да няма достъп до електронния изпълнителен лист), а и на здравия разум. Длъжникът е страна в производството, по което е издаден изпълнителния лист и няма как правата му да бъдат ограничавани, още повече, че издаден в електронна форма изпълнителен лист не може нито да бъде повреден, нито унищожен от недобросъвестен длъжник, както например издадения в един екземпляр хартиен изпълнителен лист.

Разпоредбата на чл. 409а, ал. 2 ГПК е лишена от смисъл, защото не е ясно нито за какъв регистър, нито за каква отмяна става въпрос, доколкото издадените изпълнителни листове се обезсилват при определени условия, а не подлежат на отмяна.

15. По § 30 на Законопроекта.

Разпоредбата на § 30 е неточна, тъй като предвижда създаване на ново подразделение в ГПК „Допълнителна разпоредба“, с нов § 1, който дефинира „електронен адрес“.

С § 11 от обнародвания в ДВ, бр. 98/17.11.2020 г. ЗИД на ГПК, беше създадена вече Допълнителна разпоредба, с нов § 1, дефиниращ „видеоконференция“, което следва да бъде съобразено в окончателния проект.

16. По § 34 на Законопроекта, който предвижда създаване на нов чл. 50а от ЗА, със съдържание:

„Чл. 50а. Адвокатът или адвокатът от Европейския съюз е длъжен да се регистрира и да поддържа профил в Единния портал за електронно правосъдие по чл. 360в от Закона за съдебната власт и в информационна система за сигурно електронно връчване по чл. 20, т. 1, буква „а“ от Закона за електронното управление“.

Съгласно чл. 51, ал. 1 от законопроекта е предвидено връчването на адвокат да се извършва единствено чрез ЕПЕП. При това положение няма как да се въвежда задължение за адвокатите да се регистрират не само в ЕПЕП, а и в информационната система за сигурно електронно връчване по чл. 20, т. 1, б. „а“ от ЗЕУ. Такава регистрация адвокатът може да направи (но без да бъде задължен) ако поиска от съда да получава съобщения от съда чрез квалифицирана услуга за електронна препоръчана поща и ако бъде прието предложението на ВАДВС за допълване на чл. 51, ал. 1 от Законопроекта.

17. По § 35 на Законопроекта, който предвижда законът да влезе в сила при условията на § 216 и 229 от ПЗР на ЗИД на ЗСВ (ДВ, бр. 62/2016 г.), с изключение на § 34, който влиза в сила 6 месеца след обнародването на закона в ДВ.

Предвиденият 6-месечен срок за влизане в сила на § 34 е изключително кратък, не е съобразен с обстоятелството, че ЕПЕП не е готова и не функционира в цялост, поради което органите на съдебната власт не са изпълнили задължението си по чл. 360з, ал. 4 ЗСВ да осигурят **„отдалечен, непрекъснат и безплатен достъп до електронните дела, както и технологии и средства за достъп“**.

Докато не е изпълнено задължението по чл. 360з, ал. 4 ЗСВ по отношение на всички електронни дела, на адвокатите не могат да бъдат възлагани задължения за задължителна регистрация в ЕПЕП, затова срокът за регистрация следва да бъде не по-кратък от 1 година, а най-добре би било да е 3-годишен, за да могат органите на съдебната власт да въведат по електронен път делата, което задължение следва да започнат да изпълняват от 01.01.2021 г.

Има и друг, много по-съществен проблем.

Разпоредбата на чл. 51 ще влезе в сила на 01.01.2021 г., заедно с останалата част на Законопроекта, с оглед предвидените срокове в § 216 и § 229 от ПЗР на ЗИД на ЗСВ (ДВ, бр. 62/2016 г.), от който момент на адвокатите ще може да се връчва само чрез ЕПЕП, като към този момент значителна част от адвокатите няма да имат регистрация в ЕПЕП и **огромен брой страни ще бъдат на практика лишени от достъп до съд**.

Недопустимо е влизането в сила на разпоредбата, която изключва всяка друга възможност за връчване на адвокат, освен чрез ЕПЕП (което и по същество е недопустимо, както вече посочихме по-горе) преди:

- Органите на съдебната власт да са изпълнили задължението по чл. 360з, ал. 4 ЗСВ;
- Да е изтекъл срокът, в който адвокатите са задължени да се регистрират в ЕПЕП.

Поради това разпоредбата на § 9 от законопроекта, независимо каква редакция на чл. 51 от ГПК ще предвижда, не може да влезе в сила преди влизане в сила на § 34 от Законопроекта.

УВАЖАЕМА ГОСПОЖО МИНИСТЪР НА ПРАВОСЪДИЕТО,

Висшият адвокатски съвет приветства намерението на Министерство на правосъдието да предприеме необходимите действия за създаване на законодателна основа и организационни условия за въвеждане на работещо електронно правосъдие, и се надява, че направените в настоящото становище бележки и предложения, ще бъдат полезни и ще бъдат взети предвид още на тази фаза от законодателния процес.

Считаме, че процесуалният опит на адвокатите и различна им гледна точка към проблемите на електронното правосъдие, могат да бъдат полезни на законодателя и да доведат до подобряване качеството на Законопроекта, който да бъде внесен в Народното събрание.

Поради това заявяваме готовност да участваме в процеса по подготовка на окончателния текст на законопроекта.

**ПРЕДСЕДАТЕЛ НА ВИСШИЯ
АДВОКАТСКИ СЪВЕТ**

РАЛИЦА НЕГЕНЦОВА